

El paisatge renovat

Maria Domene*Premis FAD, Espai Zer01 (2004)*

El paisatge
renovat

EL PES DE LA TRADICIÓ

Sembla impossible destriar-ho, o almenys això diu la tradició: l'art a Olot o Olot i l'art; és com una frase feta, com una imatge de marca que ja es troba a les enciclopèdies més destacades. Si fem una mica d'història a ningú no se li escapa la notable influència que van tenir la famosa tríada d'autors iniciadors de l'anomenada Escola d'Olot (els germans Joaquim i Marian Vayreda i Josep Berga i Boix), tant pel que fa a l'estricta qualitat dels seus treballs, com a la capacitat de crear una referència que servís per a generacions posteriors. En aquest sentit, cal constatar la seva habilitat per traslladar els seus coneixements als artistes nascuts sota la decisiva influència de l'Escola de Belles Arts, especialment a partir del moment que Josep Berga i Boix se'n féu càrrec. Noms com els de Melcior Domenge, Miquel Blay, Josep Clarà, Joaquim Claret, Miquel Casadevall, Celestí Devesa, Josep Berga i Boada, Francesc Vayreda... partiren d'aquesta fructífera escola i, en alguns casos, desenvoluparen una sòlida trajectòria pròpia. A tots aquests artistes autòctons, afegirem tota la nòmina d'autors que, en el seu moment, van acostar-se a Olot prenent-lo com a punt de

La Villa Basque. *Vernon (Califòrnia)*,
Adrià Julià, *Espai Zer01 (2005)*.

referència de creativitat, sobretot els que volien entendre *in situ* la pràctica del paisatgisme, moment en el qual podem parlar de Joaquim Galwey, Santiago Rusiñol, Xavier Gosé, Ramon Casas, Enric Casanovas, Laureà Barrau, Joan Llimona i un llarg etcètera.

Tots aquests factors permeteren que, en un determinat moment, Olot fos considerat com l'indret escaient per desenvolupar l'efímera i quasi mítica Escola Superior de Paisatge, una proposta que, malauradament, va tenir un entorn històric poc favorable.

Malgrat tot, la pràctica del paisatgisme no es va estroncar mai. Fins a avui dia es continua prenent com a referent un paisatge estandarditzat on continuen presents els entorns bucòlics i les constants que van establir els coneguts predecessors de l'Escola d'Olot. Una munió d'artistes s'han afegit a aquesta pràctica, i en alguns casos han arribat a convertir-la en un fàcil, i rendible, estereotip. D'altres han pres com a punt de partida aquest subsòl però mai l'han entès com un condicionant i, en d'altres casos, ens trobem amb artistes que, essent conscients d'aquest entorn, ho han tingut present com a això: un simple punt de partida que els ha donat referències i els ha permès reaprofitar, transformar o renegar d'aquesta mateixa tradició. Probablement,

tothom és conscient del que suposa ser artista d'Olot, però és important veure com això condiciona de manera favorable, o no, la mateixa pràctica artística.

ALGUNS INTENTS

Feta aquesta senzilla introducció saltem uns anys poc recomanables i ens situem en l'època de la transició i els anys posteriors. Més enllà de certes propostes puntuals que han mantingut, gràcies a considerables dosis de resistència, l'interès per l'art contemporani a Olot, mancava un projecte que permetés donar una condició de «normalitat» a la presentació continuada de propostes contemporànies. Algunes d'aquestes «plataformes» que han mantingut viu el caliu artístic local són els ja històrics moviments fortament polititzats com el Grup d'Ara (1968), el grup 9 de Nou (1974) o l'Assemblea d'Artistes de la Garrotxa (1976), tots ells formats per artistes joves de la comarca que destacaven en el cartellisme i el gravat. Més endavant, el Fòrum de Teatre, que contenia un apartat dedicat a les arts visuals contemporànies -la Factoria de les Arts- o la proposta de l'artista del mes van contribuir a no deixar morir l'interès incipient de l'Administració cap a l'organització d'esdeveniments artístics puntuals.

Amb la manca d'una programació regularitzada d'exposicions i del suport a la producció de projectes d'art contemporani, la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa començà a programar algunes exhibicions d'art contemporani compaginades amb la programació habitual de temàtica més general de la sala. Algunes d'aquestes exposicions van ser *Fotografies* (1998) de Marcel Dalmau, *Exfoliacions* (1999) del grup d'arquitectes RCR. Aranda, Pigem, Vilalta arquitectes o *400 habitacions, un tros de pa i molta por* (2000) de Job Ramos.

Per altra banda, per mitjà del Museu Comarcal de la Garrotxa s'ha anat mantenint la convocatòria de la Beca d'Arts Visuals de l'Ajuntament d'Olot amb l'objectiu de promoure i estimular la creació artística a través del suport a la producció. La beca s'ha anat consolidant gràcies al rigor de les propostes premiades i del jurat que la conforma. Seguint aquest mateix plantejament, el mateix Museu Comarcal de la Garrotxa, en conveni amb l'Escola d'Art d'Olot, coorganitza i coprodueix una exposició anual dels alumnes d'últim curs de pintura de l'escola. Aquestes són algunes de les actuacions subjacents, però constants, que han anat creant una sòlida base per assentar els projectes posteriors.

FIL A L'AGULLA

La reivindicació històrica d'una sala d'exposicions temporals dedicada a l'art contemporani apuntada des de diferents sectors i en el mateix Pla de cultura de la ciutat d'Olot, «inserir la ciutat en la contemporaneïtat artística atorgant un protagonisme central a la crea-

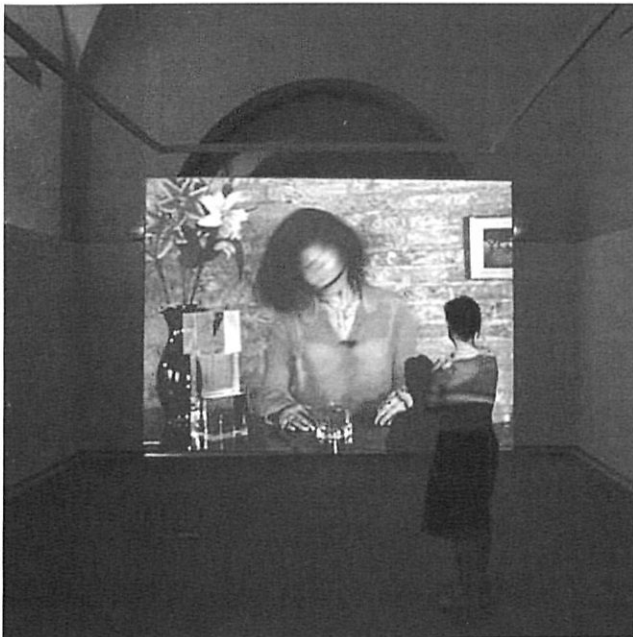
G I R O N A : L ' A R T D ' U N P R E S E N T

ció en les seves diverses manifestacions [...]. D'altra banda, l'entorn favorable a la creació contemporània ha d'anar lligada a una exigència de qualitat i compromís per part dels creadors [...]. Els objectius en el qual es concreta aquest eix són: generar les condicions idònies per a la creació [...], fomentar l'estructura de formació artística necessària per a la incorporació de joves a la creació [...], optimitzar les plataformes de difusió artística [...],(1) deixa clara la necessitat d'impulsar-la de manera urgent.

L'espai Zer01, que és així com passà a anomenar-se aquesta nova sala municipal dirigida per David Santaaulària i ubicada a l'edifici Hospici (on també hi ha les dependències del Museu Comarcal de la Garrotxa), era un projecte orientat cap a l'impuls i la difusió de la creació artística actual i que parteix del convenciment absolut que no solament era necessari, sinó que a més es podria convertir en la punta de llança i en un dels exponents més clars de la voluntat política d'impulsar un programa municipal d'arts visuals contemporànies.

Amb el canvi de govern, l'ajuntament es va obrir a una política cultural volent fer de la cultura una eina de participació i va considerar que Olot s'havia de modernitzar i inserir en el panorama contemporani. Tant la conjuntura política com l'interès sensible cap a la creació contemporània van determinar també que Olot fos un dels municipis fundadors de la xarxa Transversal d'arts visuals, amb la qual s'han realitzat diversos projectes basats en la producció, exhibició i difusió, com *Rodalies* (2003) i *Pagarem per escoltar el silenci* de Mireya Masó (2005).

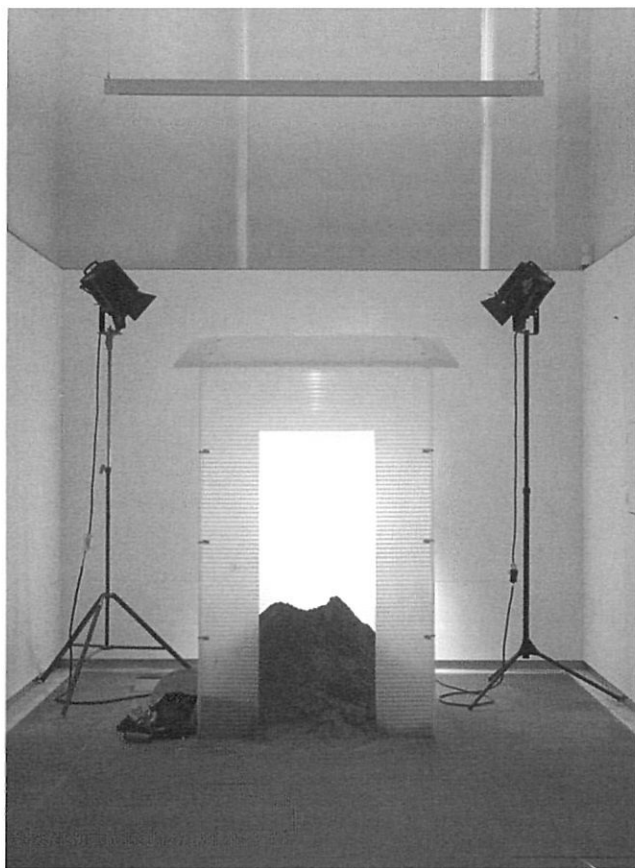
Synthesizers, Carles Congost, Espai Zer01 (2002).

El món i la meua càmera, Gisèle Freund, Espai Zer01 i Sala Oberta (2002-2003).

Per a la realització de l'Espai Zer01 es va demanar un projecte per a un nou àmbit aprofitant que hi havia un pressupost per reformar un edifici. Això va satisfer la classe política, que van veure resolt el problema d'on allotjar i mostrar art contemporani. De totes maneres, el projecte, lluny de ser tan simple, tenia unes intencions i proposava una incidència a distància, a anys vista, i també apuntava unes característiques de com es volia l'espai. L'objectiu genèric de Zer01 no era pas el que acostumava a menar la cultura oficial, la neutralitat i el consens, sinó que apostava pel risc, la dissensió i l'esperit crític com a part inherent de l'art contemporani propi i que és el que exclusivament ha de propiciar. Tot i això, defensar l'art local era una estratègia social i política que intentava donar a conèixer els artistes propis (garantint el rigor i la qualitat) fora de l'entorn geogràfic mitjançant la difusió, l'exhibició i l'intercanvi. En l'altre extrem també s'apostà per defugir l'excés de «cosmopolitisme esnob», evitant no caure en les propostes institucionalitzades, mediatitzades o a la moda. «Cal començar sense presses ni condicionaments partidistes, apropant-se als fets de la cultura visual del nostre temps, que encara no estan qualificats ni encasellats, però que tenen lloc en la sensibilitat contemporània, tot evitant els localismes, els mimetismes i les tendències. En aquest sentit, acostuma a haver-hi dos pols de tensió acusats a l'hora d'abordar la programació d'un espai contemporani que cal evitar, com són "la ceguesa localista": una necessitat absoluta d'exposar els dos centímetres quadrats que envolten el melic de l'art local oferint, en molts casos, esforçades mostres de saviesa

G I R O N A : L ' A R T D ' U N P R E S E N T

Acaso, Javier Vallhonrat,
Espai Zer01 (2002).

artesanal o pàl·lids reflexos d'èpoques esplendoroses pretèrites i, per un altre cantó, el "provincianisme snob": una idea de l'art com a moda, un art *prêt a porter*, uns mateixos paradigmes artístics que han de servir per Olot, per Barcelona o per Nova York i als quals se suposa que cal estar adscrit per incentivar la creació contemporània o, diguem-ho més clar, per *ser contemporani*». (2)

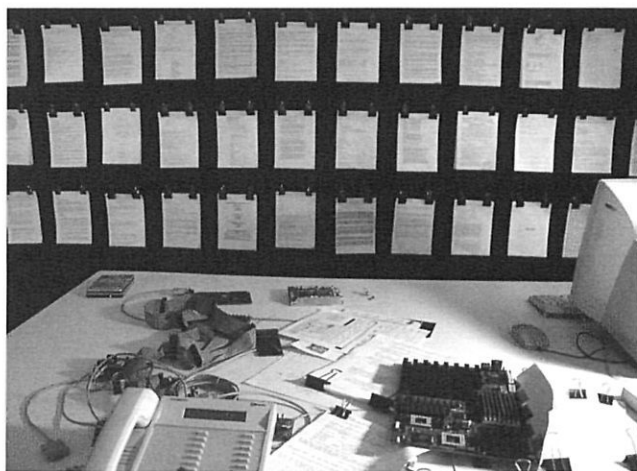
En aquest sentit, la programació prevista des de bon principi i que s'ha anat portant a terme ha intentat recollir aquestes condicions apuntades i donar forma als objectius previstos. L'exposició inaugural anà a càrrec de Carles Congost amb l'exposició «Synthesizers» (2002), un artista local jove però amb un dens currículum, amb un treball de primera línia i sol·licitat en els millors espais d'art contemporani d'arreu de l'Estat i internacionals. Un artista que reunia totes les condicions per donar el tret de sortida al nou espai (o projecte). El seguiren les exposicions de Javier Vallhonrat, un dels fotògrafs espanyols més destacats (Premio Nacional de Fotografia l'any 1995), Isabel Banal, Xavier Roura, Gisèle Freund, fruit del conveni de col·laboració entre l'Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot i el Centre de Cultura Con-

temporània de Barcelona, Rafel G. Bianchi, Claudi Casanovas, Lluís Hortalà, Daniel García Andújar i Pedro G. Romero, dins el cicle «Dimensions Variables 1» comissariat per Valentín Roma, Joan Morey, Àlex Nogué i Esther Baulida, Adrià Julià, Mireya Masó, Mireia Sallarès i un llarg etcètera.

Podríem estendre'ns més en els objectius, en la programació o en d'altres aspectes puntuals del projecte, com l'edició de catàlegs, la programació d'activitats paral·leles, els tallers... però ens interessa molt remarcar que, essent preminent la configuració d'unes línies de treball ben definides, com les que aquí s'han resumit, és molt important tenir present que l'art contemporani és massa pluralista en intencions com per poder capturar-lo en una sola dimensió i, per tant, els espais d'art contemporani (o l'artista, la galeria, el museu, les mostres, els festivals...) han d'estar alertes i disposats a anar transformant-se per acollir noves actituds creatives. En aquest sentit és cabdal la idea de treballar des de la producció en detriment de la col·lecció.

Pràcticament en paral·lel a la creació de l'Espai Zer01 sorgí a Olot Panorama. L'any 2001 la Fundació d'Estudis Superiors d'Olot (amb el suport de l'Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot) va tirar endavant una iniciativa pionera en el camp artístic destinada a afavorir el desenvolupament de l'art i la tecnologia. La iniciativa es va articular mitjançant la realització d'un conjunt d'activitats culturals emmarcades dins el projecte Panorama. La gran acceptació que va tenir va dur a convocar tres edicions més i enguany, amb la voluntat de donar-li continuïtat i consolidar el projecte, se'n convoca una cinquena edició. La programació de Panorama aborda, des de diverses òptiques, propostes situades en el context de l'activitat artística contemporània, una programació que s'estén de manera fragmentada al llarg de l'any. Bona part dels posicionaments presentats des de Panorama estan íntimament

«Dimensions Variables 1» - Individual Citizen, Republic
Project: El Sistema, Daniel García Andújar, Espai.

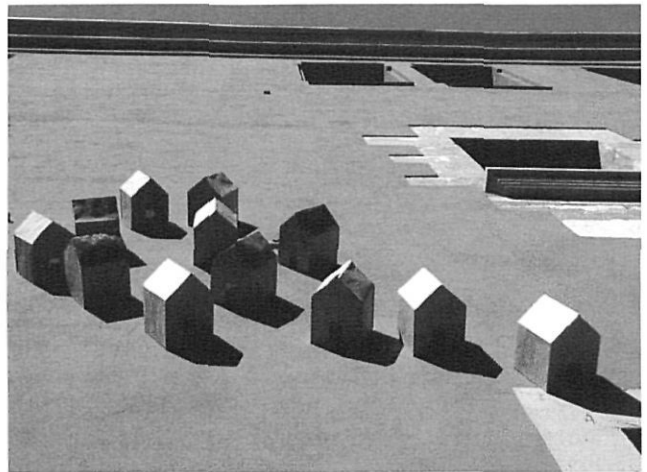
«Dimensions Variables 1» - Lo viejo y lo nuevo.
¿Qué hay de nuevo, viejo?, Pedro G. Romero, Espai Zer01 (2004).

lligats a les manifestacions sociològiques i polítiques de diversos moviments i fenòmens socials, l'objecte de les quals és el de subvertir i superar, o com a mínim qüestionar, el sistema tradicional de valors de la nostra societat. En aquest sentit Panorama ha procurat donar a conèixer i fer visibles un seguit de propostes que d'altra manera no haguessin trencat els circuits semiclandestins pels quals es vehiculen habitualment. És per això que s'ha dedicat gran part dels esforços a crear context i estructura presentant aspectes i projectes innovadors d'altres entorns de tal manera que es pugui contextualitzar amb criteri, és a dir, a no centrar-se en un festival on només hi hagi la part expositiva, efímera, deslliçada de l'entorn i de les pròpies necessitats de la comunitat artística local, i donar eines a aquesta última per crear una posada en comú de les seves necessitats i problemàtiques, incentivant especialment el concepte de punt de trobada. Per això cal funcionar més com un projecte vehicular (dinamitzador, centrat en la pròpia realitat local, incentivador de la creació...) que no pas com un projecte finalista (autoreferencial, prestigiós, efímer...).

Durant els anys 2001 i 2002 Panorama presentà un seguit d'activitats emmarcades en l'àmbit de les arts audiovisuals contemporànies amb la programació d'exposicions, conferències, seminaris, concerts i trobades d'agents culturals, programadors, crítics i artistes. A partir del certamen de 2003 s'incorporaren les arts escèniques en la seva programació, configurant l'esdeveniment amb el handicap de la hibridació i la transversalitat entre disciplines. A més s'hi sumà l'atorgament de la beca de creació en arts escèniques i visuals Incubadora, amb l'objectiu de promoure i estimular la creació artística en el camp de les arts visuals i escèniques.

En molts aspectes relacionats amb l'àmbit de les arts visuals, tant Panorama com, sobretot, l'Espai Zer01 donen resposta a una sèrie de necessitats que ja es detectaven en el Pla de Cultura de la Ciutat d'Olot i en les directrius de la Fundació d'Estudis Superiors, i que a més es configuren com un espai molt necessari més enllà dels àmbits d'actuació de la política cultural local, fins al punt que, amb els pocs anys que duen de funcionament, han esdevingut una marca de referència per a moltes propostes que, difícilment podrien desenvolupar-se en d'altres contextos similars. En aquests moments, gairebé en la totalitat del territori «perifèric» català no existeix cap convocatòria de característiques similars on es posi l'accent en la creació contemporània, en els exercicis de risc, en les propostes que es desenvolupen més enllà dels estrictes marges institucionals i/o acadèmics. La transversalitat, la interdisciplinarietat i els espais intermedis on es generen algunes de les propostes més innovadores que defineixen i emmarquen el camí a seguir actualment són el pal de paller dels projectes que es manifesten a través del suport a la creació, la difusió i l'exhibició i la formació i la reflexió. Així doncs, parlem d'un model únic, avançat i que està esdevenint referència del territori català.

Maria Domene és coordinadora del Màster de Teoria i Crítica de l'Art, UdG.

Allà on viuen les persones,
Xavier Roura, Espai Zer01 (2002).

Notes:

1. Pla de Cultura d'Olot, Ajuntament d'Olot, Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot i Edicions Municipals, 2001, p. 30 i 31.
2. ROMA, Valentín, «L'art contemporani en l'àmbit local» a *El Plafó*, núm. 35. 2001.